

Statele Unite și lumea moștenite de Obama

Om de litere, istoric, profesor la Institut National des Langues et Civilisations Orientales, director de cercetari la IRIS, **Catherine DURANDIN** semnează mai multe lucrări consacrate relațiilor euroatlantice și Statelor Unite ale Americii (*La Dynastie des Bush*, 2003; *La CIA en guerre*, 2003; *Les États-Unis, grande puissance européenne*, 2004 [*Statele Unite, mare putere europeană*, Ed. Cartier, 2007], *Europe: l'utopie et le chaos*, 2005; *CIA. Cinq années de colère*, 2007 [*CIA – Cinci ani de furie*, Ed. Cartier, 2008]), dar și României (*La Roumanie de Ceausescu*, 1988; *Ceausescu, Vérités et Mensonges d'un roi communiste*, 1990; *Histoire des Roumains*, 1995). Este autoarea romanului *Le Bel été des camarades* (1998).

Traducătoarea, **Corina IFTIMIA**, este licențiată în filologie (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Facultatea de Litere, secția Limba și Literatura Franceză – Limba și Literatura Română). Traduceri: Jean-Michel Adam, *Lingvistica textuală. Introducere în analiza textuală a discursurilor*, Editura Institutul European, 2008; Michel Piquemal, *Dicționarul Indienilor*, Ed. Cartier, Chișinău 2009.

Catherine Durandin

Statele Unite și lumea moștenite de Obama

Traducere din franceză de Corina IFTIMIA

CARTIER
istoric

CARTIER

Editura Cartier, SRL, str. București, nr. 68, Chișinău, MD2012.

Tel./fax: 24 05 87, tel.: 24 01 95. E-mail: cartier@cartier.md

Editura Codex 2000, SRL, Strada Toamnei, nr.24, sectorul 2, București.

Tel/fax: 210 80 51. E-mail: romania@cartier.md

www.cartier.md

Difuzare:

București: Strada Toamnei, nr.24, sectorul 2.

Tel./fax: 210 80 51. E-mail: romania@cartier.md

Chișinău: str. București, nr. 68. E-mail: cartier@cartier.md

Cărțile CARTIER pot fi procurate în toate librăriile bune din România și Republica Moldova.

LIBRĂRIILE CARTIER

Casa Cărții, bd. Mircea cel Bătrân, nr. 9, Chișinău. Tel./fax: 34 64 61. E-mail: casacartii@cartier.md

Librăria din Centru, bd. Ștefan cel Mare, nr. 126, Chișinău. Tel./fax: 21 42 03. E-mail: librariadincentru@cartier.md

Librăria din Hol, str. București, nr. 68, Chișinău. Tel.: 24 10 00. E-mail: librariadinhol@cartier.md

Librăria Vărul Shakespeare, str. Șciusev, nr. 113, Chișinău. Tel.: 23 21 22. E-mail: librariavs@cartier.md

Librăria 9, str. Pușkin, nr. 9, Chișinău. Tel.: 22 37 83. E-mail: libraria9@cartier.md

Colecția *Cartier istoric* este coordonată de Inga Druță

Editor: Gheorghe Erizanu

Lector: Em. Galaicu-Păun

Coperta: Vitalie Coroban

Design/tehnoredactare: Marina Fusa

Prepress: Editura Cartier

Tipărită la Combinatul Poligrafic (nr. 91989)

@ Catherine Durandin

LES ÉTATS-UNITS ET LE MONDE HÉRITÉS PAR OBAMA

Catherine Durandin

STATELE UNITE ȘI LUMEA MOȘTENITE DE OBAMA

Ediția I, octombrie 2009

© 2009, Editura Cartier pentru prezenta versiune românească. Această ediție a apărut într-un tiraj de 610 exemplare. Toate drepturile rezervate. Cărțile Cartier sunt disponibile în limita stocului și a bunului de difuzare.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Durandin, Catherine,

Statele Unite și lumea moștenite de Obama / Catherine Durandin ; trad. : Corina Iftimia ;

cop. : Vitalie Coroban. – Ch. : Cartier, 2009 (Combinatul Poligr.). – 176 p. – (Colecția Cartier istoric).

Tit. orig. : Les États-Units et le monde hérités par Obama. – 610 ex.

ISBN 978-9975-79-598-2

322(73)

D 95

La mai bine de 7 ani de la atentatele ucigașe din 11 septembrie 2001 de la Washington și New York, Statele Unite se află într-un impas: frică, nesiguranță, angrenaj în Afghanistan, împotmolire în Irak și amenințarea cu întoarcerea războiului rece. Vorba cântecului: „Quand c'est fini, ça recommence” („Când s-a isprăvit, o luăm de la capăt”). Rusia revine la vocabularul războiului, Vladimir Putin, acest „fost” KGB-ist, atacă, amenință apoi contraatacă.

Momente grele și de neînțeles! Pe de o parte, președintele George W. Bush, prin câteva fraze scurte care se vor decisive, reactivează tema *Al Qaida* gata sa lovească. De cealaltă parte, rusul critică NATO pentru extinderea sa și voința imperialistă a Occidentului dirijat de Washington. Două discursuri despre război care nu au nimic în comun: războiul împotriva terorismului și războiul rece.

Luptele și discursurile despre război devin o realitate omniprezentă. Însă... Până mai ieri, în timpul războiului rece, între 1947-1990, aliații occidentali și americanii se considerau liberi, democrați și promotori ai Binelui împotriva Răului comunist, ai drepturilor omului împotriva dictaturilor totalitare. Astăzi, Statele Unite se căznesc să apară drept salvatoare, eliberatoare. Și se împiedică. Campaniile duse în Irak din primăvara lui 2003 sunt percepute de către opinia publică americană drept un război de cotropire, străin culturii Statelor Unite. Dacă opinia publică nu se manifestă violent, așa cum s-a întâmplat în timpul războiului din Vietnam, aceasta e pentru că în 1973 conscripția a fost suprimată. Militarii de meserie și voluntarii sunt angajați laolaltă.

Modul în care sunt conduse războaiele actuale prezintă o profundă contradicție: inamicul terorist est polimorf și imposibil de localizat. Or, operațiunile sunt conduse în manieră tradițională, între asalturi succesive și război anti-insurecțional! Această contradicție ridică o întrebare care dă de gândit: oare angrenajul este ineluctabil? Va fi nevoie ca Somalia și Filipinele să fie încercuite de trupe? Și ce-i de făcut atunci când suspecții *Al Qaida* lucrează la Londra sau în Australia?

Amenințarea teroristă este legată și de obsesia înspăimântătoare a proliferării nucleare. Încă o dată: ce-i de făcut? Cum să te aperi de statele ticăloase, „rogues states” după expresia americană? Cum să faci față riscurilor de atacuri conduse de grupuri ostile care nu pot fi controlate?

Nu cumva americanii și rușii împărtășesc aceleași temeri și implicit aceleași interese pe terenul căutării securității? În acest caz, care este însemnătatea, care sunt obiectivele Moscovei când o face pe rusul cel rău în timpul războiului rece? Ziariști, oameni de afaceri, sunt eliminați. Un miliardar rus refugiat la Londra de șapte ani, Boris Berezovski, depune mărturie împotriva lui Putin cum că ar comandita asasinat la Londra. Iată-ne din nou în plin roman de spionaj, familia-
rul roman al războiului rece!

În contextul noilor complicații – terorismul fluid – și al reprezentării tradiționale a teritoriului fiecărei puteri care își asigură securitatea între frontiere, Statele Unite au intrat într-o dezbatere largă asupra identității, misiunii și strategiilor lor și asupra mijloacelor pe care le vor folosi în favoarea noilor doctrine de apărare. Numeroși experți occidentali de o parte și de cealaltă a Atlanticului se joacă cu scenariile de viitor, străduindu-se să găsească un sens, niște repere. Care va fi viitorul puterii în lumea secolului al XXI-lea? O hiperputere

sau o lume echilibrată a puterilor? Cum se vede Rusia în viitor? Ca o Rusie puternică, sau pur și simplu arogantă? Fiecare pană desenează scheme riguroase care să rupă capul anarhiei triumfătoare. Ceva mai modest, însă foarte spontan, opinia publică americană se retractează și se întreabă dacă trebuie continuat rolul de jandarm al lumii peste mări. Vechiul reflex al izolaționismului este explicabil: un război prea lung în Irak, fără rezultate, cu prea multe pierderi, morți, răniți și invalizi nenumărați. Aceștia sunt mărturii vii alături de familiile marcate. Umbra apăsătoare a înfrângerii din 1975 în Vietnam revine, neliniștitoare. Aduceți-vă aminte, un elicopter se ridică în aer luându-i cu sine pe ultimii combatanți ai marelui Americi rănite...

Imediat după traumatismul din 11 septembrie, Bush, înconjurat de consilierii săi republicani și de neo-conservatori, șoimii, a lovit puternic. Nimic mai firesc. Aproape trei mii de oameni nevinovați pulverizați în sânge și praf, Pentagonul – centrul apărării americane – spintecat. *World Trade Center* din New York, realitate și triumf al lumii afacerilor și al unui mod de viață tipic pentru Manhattan, cu nevoia presantă de a munci și cu bucuria în fața frumuseții strălucitoare a celor două *Twin Towers*, transformat într-un coșmar de ruine fumegătoare. Trupuri rănite cad din turnuri, țipete, ultimele cuvinte, un adevărat iad. De ținut minte, pentru a înțelege urmarea.

Însă, după mai bine de șapte ani, suntem nevoiți să constatăm că încrederea președintelui și a echipei sale în lupta victorioasă împotriva terorismului se dărâmă. Îndoiala își face loc, iar la unii americani, mânia. Cei șapte ani de doliu se lovesc de o întrebare fundamentală: sunt Statele Unite în stare să conceapă și să conducă cu eficacitate și legitimitate groaznicul război al secolului al XXI-lea?

Haideți să ne imaginăm, să ne imaginăm un om scăpat cu viață din teroarea de la *World Trade Center* care contemplă starea de lucruri actuală. Desigur, Saddam a fost eliminat. Totuși s-a dovedit că nici el, nici apropiatii lui nu sunt vinovați de ororile din 11 septembrie. Să ne imaginăm că omul scăpat cu viață de la *World Trade* are un fiu angajat astăzi în Irak. Încercați să puneți în gura celor doi un dialog care să sune convingător, încercați, și veți rămâne fără grai. Poate numai dacă vă convingeți înșivă că această goană după victorie, cu și mai mulți oameni angajați pe teren, va permite – va permite ce? Transformarea Irakului într-o democrație liberală, în bune relații cu Iranul și cu Israelul? Ajunși aici, întoarceți pagina. Și dați peste gesturile ostile ale lui Putin, vă întâlniți din nou cu limbajul ostil care vă este familiar.

Statele Unite sunt în război. Care este obiectivul? Cum va fi, cum vor arăta războiul și perioada de după război în secolul al XXI-lea?

Ce se întâmplă când Rusia mormăie și distrează?

A. Rușii? Minciună și iar minciună

Nimic nu mai merge. Decupați-vă ziarele, lipiți articolele selecționate zi de zi și urmăriți o actualitate de alunecare, da, de alunecare spre un nou război rece. Cum să renunți la această formulare simplă în fața unei înșirui de gesturi și cuvinte de nemulțumire, ostile sau amenințătoare ale Moscovei la adresa Statelor Unite și a noilor lor parteneri din NATO? Contextul se pretează la aceste luări de poziție ale Moscovei. Contextul aniversării ar fi putut genera comemorări liniștite și senine. Dimpotrivă, acestea s-au soldat cu gesturi de ostilitate, cu cuvinte jignitoare și cu luări de decizii îngrijorătoare în privința cursei înarmărilor. În 2007 trebuia să se sărbătorească o dublă aniversare într-o ambianță împăciuitoare: 10 ani de la semnarea incredibilului Act Fondator al parteneriatului NATO-Rusia și 5 ani de existență a Consiliului NATO-Rusia, instituit printr-o declarație comună la Roma în mai 2002. Enunțul celor două acorduri te face să te cutremuri de optimism în fața posibilității de a gestiona în comun crizele și relațiile militare. Imaginați-vă: NATO a fost încă din 1949 organizația Alianței atlantice cu o politică de „containment” (îndiguire)/respin-

gere a expansiunii URSS și a comunismului, așadar inamicul militar numărul 1 al Moscovei. NATO s-a constituit în jurul unei ideologii simple, formulate solemn de către președintele american Harry Truman în primăvara lui 1947, în fața Congresului: îndiguierea și respingerea comunismului care amenința să năvălească din Europa Centrală și de Sud Est spre Germania în curs de lichidare a nazismului, Franța și Italia, atingând spațiul mediteranean. NATO și-a menținut poziția de inamic direct al URSS pe toată durata anilor de război rece. Or, la mai puțin de zece ani de la căderea Zidului și de la prăbușirea URSS-ului, de la emanciparea sateliților săi din Europa Centrală și de Est, Moscova acceptă semnarea unui acord de parteneriat cu fostul ei inamic. Cu alte cuvinte, acceptă să închege un dialog constant care presupune încredere, transparență și informații. Anul 1997, dată uitată de cronologiile prea pripite, stă mărturie a destinderii veritabile de după războiul rece. Pe atunci, în primăvara lui 1997, un Boris Elțin rotofei și surâzător dădea mâna cu Jacques Chirac tot numai zâmbete, ca simbol al buneii relații. Bună-dispoziție rusească? Destindere reală și acceptarea sfârșitului unui război rece care a durat mai bine de 40 de ani? S-ar putea. Asta dacă nu cumva zâmbetele amabile nu vor fi fost altceva decât mărturisirea de moment a slăbiciunii Rusiei, o slăbiciune acceptată ca o pauză necesară, până la redresare și la revanșă.

2007, zece ani mai târziu, ambianța se schimbă. Se înmulțesc crispările între Moscova și Washington, între Moscova și foștii frați europeni, astăzi trecuți de partea Statelor Unite și NATO. Tonul dialogului între Uniunea Europeană și Rusia este alimentat cu tensiuni și cuvinte jignitoare. Vladimir Putin insultă senin într-un interviu acordat ziarului *Le Figaro* pe 14 iunie 2007: „Cât despre drepturile omului, nu vreau să jignesc pe nimeni, însă raportul organizației *Am-*

nesty International afirmă că Statele Unite sunt cele mai mari distrugătoare ale drepturilor omului”. Moscova se înfruntă cu Washingtonul și cu Bruxelles. Și anunță: „Vom avea ținte în Europa”. Se înțelege că președintele vorbește despre ținte militare. Hotărât lucru, nimic nu mai merge.

Bineînțeles, în fața semnalelor de mânie rusească, majoritatea analiștilor occidentali se vor strădui să demonstreze că nu există niciun motiv de îngrijorare pentru mormăielile Ursului moscovit, reacție foarte firească, bună să-i liniștească și să tragă concluzii. Renumită pentru minciunile ei à la Potemkin încă de pe vremea Ecaterinei a II-a, Rusia are pretenția de mare putere și se străduiește să demonstreze o capacitate de a face rău pentru care nu are mijloacele necesare. Aflat în vizită în Rusia prin anii 40 ai secolului al XIX-lea, marchizul de Custine a lăsat un text devenit referință pentru tema minciunii rusești. George Kennan, diplomat american care a stat la originile discursului președintelui Truman asupra necesității războiului rece, a preluat cuvintele lui Custin și a confirmat înclinația rusească spre bluf. Alain Besançon, istoric al Rusiei și al URSS-ului din anii războiului rece, revine și el asupra reprezentării minciunii rusești și sovietice. Alain Besançon le explica cititorilor săi continuitatea trecutului rus cu prezentul sovietic. Așa că, în 2007 și în 2008, în momentul în care Vladimir Putin vorbește și se supără, expertiza occidentală cade ca o ghilotină. Rusia este un colos, însă un colos cu picioarele de lut. Dovada slăbiciunii ruse este în primul rând de ordin demografic: rușii mor deoarece beau prea mult! Scăderea numărului populației ar ajunge la cifra de 700 000 de locuitori pe an. Speranța de viață și natalitatea sunt în scădere. Beau votcă, dar și mai rău, apă de colonie, ba încă și produse medicinale care con-

țin alcool. Gorbaciov încercase prin a doua jumătate a anilor 1980 să lupte împotriva acestui flagel. Zadarnic. Amintiți-vă de președintele Eltîn, succesorul său, ilar și clătînându-se pe picioare! După un studiu științific britanic efectuat în 2002, 43% dintre decesele bărbaților ruși cu vârsta cuprinsă între 25-54 de ani sunt cauzate de alcool. Cifrele din 2005 anunță 75% din crime și 42% din sinucideri ca fiind comise sub influența alcoolismului. Rusia este țara cea mai alcoolică din lume, tragedie, „boală a sufletului”, cum se poate citi sub pana unui reporter al cotidianului englez *The Guardian*, la 15 iunie 2007. Ziarul *Guardian* este un cotidian popular, larg difuzat, un model pentru informațiile sale cu privire la starea reală a rușilor și la ceea ce gândește o parte a opiniei occidentale despre Rusia.

În al doilea rând, slăbiciunea ascunsă a Rusiei așa-zis puternice ar sta într-o contradicție fundamentală în modul de gestionare a economiei: pe de o parte, puterea statului asupra sectoarelor-cheie ale economiei, precum cel al energiei; pe de altă parte, politica de control statal frânează investiția și astfel blochează întreg potențialul de dezvoltare. În plus, Rusia este foarte bogată în resurse energetice, însă le risipește. Se pare că mai dispune de rezerve de gaz numai pentru 60 de ani. Desigur, Rusia furnizează 20% din nevoile petroliere și 40% din nevoile de gaz ale Uniunii Europene. Dar, dacă politica energetică nu se va schimba, întreprinderea de gaz Gazprom, cu caracterul ei de cvasi-monopol, nu va fi în măsură să facă față, în zorii anului 2010, contractelor încheiate cu clienți importanți precum Uniunea Europeană, Ucraina, China și Turcia. Zăcămintele majore, toate situate în Siberia Occidentală, se secătuiesc. Gazprom are datoria să încheie acorduri de transfer de tehnologie cu societăți precum cea italiană ENI sau cu Shell. În septembrie 2006, Moscova dă

afară compania Shell de la zăcămintele din Sahalin, anulează licența de exploatare încheiată pentru zăcămintul uriaș din Sahalin-2 din Siberia Extrem-Orientală. Administrația rusă acuză compania Shell de a fi comis încălcări ale legii, în special în sectorul de protecție a mediului. Zăcămintul este situat sub o mare în care trăiește balena gri, specie pe cale de dispariție. Total, British Petroleum vor suferi aceeași soartă. Aici e punctul nevralgic: etatizarea sectorului energetic rus reduce participarea investitorilor străini la exploatarea zăcămintelor. Moscova se folosește de arma energetică, îi apasă pe partenerii dependenți de livrările ei precum Ucraina și Bulgaria, dar pe termen mediu nu are capacitățile necesare să-i țină în lesă! Războiul nervilor este în toi când Rusia hotărăște în ianuarie 2007 de pildă, în mod unilateral, să stopeze brusc livrările de petrol brut către Belarus. Or, conducta de petrol Drujba care alimentează din plin Polonia și Germania, trece prin Belarus! Petrolul rusesc este prelucrat de către două rafinării bieloruse care-l exportă la prețul pieței către restul Europei. Timpurile sunt grele atunci când Rusia, desigur, în detrimentul intereselor ei pe termen lung, se încăpățânează, refuză să semneze o Cartă energetică cu Uniunea Europeană, aceasta tot la finele lui 2006. Acordul ar fi trebuit să permită companiilor străine să aibă acces la rețeaua ei de conducte. Nici nu mai poate fi vorba! Un consilier al lui Vladimir Putin, trimis special la Berlin în decembrie 2006, bate cu pumnul în masă: „Nu vom ratifica. Este păgubitor pentru Rusia”. Suntem nevoiți să constatăm că membrii serviciilor de securitate ruse își dezvoltă și își afirmă prezența în sectorul energetic: la 10 noiembrie 2006, vice-președintele Gazprom-ului era înlocuit de către un fost membru KGB apropiat al președintelui Putin. Înarmată cu gaz și petrol, Rusia încearcă să recucerească o putere pierdută.